

ΕΥΘΥΝΗ

Περιοδικό Ἐλευθερίας καί Γλώσσας

ΤΕΥΧΟΣ 436 * ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2008 * 9.00 €

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ 21ου ΑΙΩΝΑ

— * —

Εισαγωγή

Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ / ΠΑΝ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΓΑΚΗΣ
ΜΕΡΟΠΗ Ν. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ / Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ
ΘΑΝ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ / ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΟΚΟΒΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΑΛΤΑΣ / ΝΙΚΟΣ ΑΛ. ΜΗΛΙΩΝΗΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ν. ΜΑΡΙΝΟΣ / ΜΙΧ. Ι. ΜΑΡΑΘΕΥΤΗΣ
ΔΙΟΝ. Κ. ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ / ΓΙΑΝΝΗΣ Β. ΚΩΒΑΙΟΣ
ΔΗΜ. ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ / ΣΑΡΑΝΤΟΣ Ι. ΚΑΡΓΑΚΟΣ
ΜΑΡΙΑΝΟΣ Δ. ΚΑΡΑΣΗΣ / ΝΙΚΗ ΚΑΛΤΣΟΓΙΑ-ΤΟΥΡΝΑΒΙΤΗ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ / ΚΩΣΤΑΣ ΒΡΑΧΝΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΣΗΣ / ΚΩΣΤΑΣ ΑΝΔΡΟΥΛΙΔΑΚΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΗΣ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Ἐπί τῆν σχεδία

«Βίος ἀπαρηγόρητος» τοῦ Κώστα Ε. Τσιρόπουλου
«Βίβλος καί Εὐρώπη» τοῦ Μάριου Μπέγζου
«Ἑλληνικό σχολεῖο: ὁ φτωχός συγγενής τῆς προόδου»
τοῦ Σαράντου Ἰ. Καργάκου
Γλώσσα, ἔθιμο ἔθιμων (Γιάννης Β. Κωβαῖος-Π. Μποκοβός)
Κρίσεις τῆς Νατάσας Κεσμέτη καί τοῦ Ἡλία Κεφάλια
Σχόλια - Σημειώματα - Εἰδήσεις

— * —

Χειρόγραφο τοῦ Λυκ. Κογεβίνα

Η κρίση τῆς νεωτερικότητας. Τό γεγονός τῆς κατάρρευσης ὄλων τῶν δραματικῶν διεξόδων τῆς νεωτερικότητας στίς μέρες μας θεωρήθηκε ἀπό πολλούς ὡς τό τέλος τῶν ιδεολογιῶν καί τῶν μεγάλων ἀφηγήσεων, ἀλλά καί τό τέλος τῆς ἱστορίας. Ἡ σημερινή κρίση τοῦ πολιτισμοῦ θεωρεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποτυχίας τῶν κινημάτων υπέρβασης τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἡ ἐπικράτηση τῶν ἀρχῶν τοῦ δυτικοῦ πολιτικοῦ φιλελευθερισμοῦ καί τῆς οἰκονομίας τῆς ἀγορᾶς σήμανε ἕνα εἶδος παγκοσμιοποίησης ὄχι μόνο τῆς οἰκονομίας ἀλλά καί τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καί ὀργάνωσης. Ἡ ἐποχή τῆς μαζικῆς δημοκρατίας, μέ ἔκδηλα προβλήματα τήν ἐθνική καί κοινωνική ἀνισότητα καί κυρίως τήν οἰκολογική καταστροφή, ἐκφράζει, ὡστόσο, μιά γενική ἀβεβαιότητα καί ἀστάθεια. Παρά τήν φαινομενική καταναλωτική εὐφορία τῶν μαζῶν καί τήν παγκοσμιότητα τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, ἴσως ἤδη ἐγχυμονοῦνται νέες καί ἄδηλες πολιτισμικές καί ἱστορικές ἀνακατατάξεις. Καί πράγματι, ἡ περιφέρεια τοῦ δυτικοῦ συστήματος ἀναζητεῖ τώρα εἴτε φονταμενταλιστικές λύσεις ἢ ἐναλλακτικά κινήματα σέ μιά μετανεωτερική κατεύθυνση.

Κατά τόν Νίτσε, τό ἄτομο στό σύγχρονο πολιτισμό ἔχει μάθει νά βλέπει τήν παγκόσμια ἱστορία σάν τή δική του ἱστορία καί τά δικαιώματά του σάν τά ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἡ νεωτερικότητα πραγματοποίησε μιά κατ' ἐξοχήν ἀνθρωπολογική ἐποχή στήν ὁποία ὁ ἀνθρωπος υπῆρξε γιά τόν ἑαυτό του ὁ μόνος θεός καί ὁ μόνος κόσμος. Ὁ ἀνθρωπος τῆς νεωτερικότητας θεωρεῖ ὅτι ἔχει τήν ἐλευθερία νά δημιουργεῖ ἱστορία γιά ὅλη σχεδόν τήν ἀνθρωπότητα. Τό πρόβλημα τῆς υπέρβασης τοῦ σύγχρονου πολιτιστικοῦ παραδείγματος δέν εἶναι στενά ἱστορικιστικό ἀλλά βαθύτατα ὄντολογικό. Ἡ νεωτερικότητα θεμελιώθηκε στή μηδενιστική νοσηματοδότηση τῆς ἀυθυπερβατικῆς διάστασης τοῦ ἀνθρώπου: τό ὑποκείμενο αὐτοεπιβεβαιώνεται, κάνοντας τή δικαιοσύνη νά ξεπηδᾷ αὐτόματα ἀπό τήν ἀτομική ἐλευθερία. Ὁ νεωτερικός αὐτός ιδεότυπος τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἱστορικιστικός μηδενισμός δέν ἐκφράζει παρά τήν ὄντολογική βάση τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ. Κατά τόν Παπαϊωάννου, οἱ ρίζες τῆς ἀποτυχίας καί τοῦ σοσιαλισμοῦ ὀφείλονται στό γεγονός ὅτι ὁ ἱστορικός μηδενισμός υπῆρξε ἡ κατ' ἐξοχήν ἰδεολογία τοῦ homo historicus, τοῦ σύγχρονου δυτικοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐποχή τῆς νεωτερικότητας εἶναι ἀποκαλυπτική γιατί ἀκριβῶς ἀναδεικνύει ὄχι ἀπλῶς μίαν ἱστορική κρίση ἀλλά τήν ἴδια τήν ἐσωτερική κρίση τῆς ἱστορίας. Ἡ τραγωδία τῆς ἱστορίας ἐγκτεται ἀκριβῶς στό ὅτι κινεῖται ἀνάμεσα στό προσωπικό καί στήν ἀντικειμενοποίηση τοῦ κόσμου, ὄντας ἀδιάφορη μπροστά σέ κάθε τι τό ἀνθρώπινο. Τό ὑποκείμενό της δέν εἶναι οὔτε ὁ ἀνθρωπος, οὔτε ἡ ἀνθρωπότητα ἀλλά τό γενικό καί τό παγκόσμιο, δηλαδή, κάτι πέρα ἀπό τά προσωπικά ὄρια τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Πρόκειται γιά τό καθολικό Πνεῦμα τῆς παγκοσμιότητας πού ἀποκαλύπτεται μέσα στήν πορεία τῆς ἱστορίας ὡς ἀντικειμενοποίηση. Εἶναι ἡ ἐγγελιανή «πανουργία τοῦ λογικοῦ» στήν ἱστορία, πού ἐξαπατᾷ τόν ἀνθρώπο γιά νά πετύχει τούς σκοπούς της. Ὁ ἀνθρωπος ἦταν ὑποταγμένος πάντοτε στήν ἱστορία πού καθόριζε τό πεπρωμένο του. Ὁμως, τό πεπρωμένο τοῦ ἀνθρώ-

που ποτέ δέν ενδιέφερε τήν Ιστορία. Ποτέ άλλοτε δέν ήταν τόσο έντονη ή διαμάχη ανάμεσα στον άνθρωπο και τήν Ιστορία. Ποτέ άλλοτε οι αντιφάσεις τής Ιστορίας δέν ήταν τόσο φανερές. Ποτέ άλλοτε ο άνθρωπος δέν ήταν τόσο αδύναμος μπροστά στις λεπτομέρειες των εξελίξεων τής Ιστορίας. Κανείς δέν μπορεί νά ξεφύγει από τήν απειλή του Ιστορικού ολοκληρωτισμού. Γιατί ακριβώς τό πεπρωμένο τής Ιστορίας θέτει τους πάντες σέ ένα κοινό επίπεδο. Οι άνθρωποι βυθίζομαστε σέ άπεράντες συλλογικότητες πού δέν έχουν τίποτε προσωπικό και ανθρώπινο. 'Ο άπατηλός χαρακτήρας του δυναμοκεντρικού πολιτισμού τής νεωτερικότητας αποκαλύπτεται στους μεγάλους πολέμους και στις τοπικές συγκρούσεις, στήν τεχνοποίηση τής ζωής, στήν άσκηση βίας των Ισχυρών ως μόνιμη ροπή, στήν άπογοήτευση των Ιδεολογικών σχημάτων τής Ιστορίας, στή λατρεία τής τεχνικής, στήν άέναη εϋφορία τής κατανάλωσης. 'Η πορεία του άπανθρωπισμού φθάνει στο κατακόρυφο μέ τις μεθόδους του σύγχρονου πολέμου, όπου δέν χρειάζεται πλέον τό ανθρώπινο πρόσωπο, ακόμη κι αυτός ο ήρωϊσμός, όπου ή ήθική του πολέμου μετασχηματίζεται σέ ήθική τής ειρήνης. Τό τέλος του άνθρωπισμού στή σύγχρονη Ιστορία σήμανε άναπόφευκτα, όταν ή βούληση για άλήθεια νικήθηκε από τήν βούληση για άπόκτηση δύναμης.

'Ο άνθρωπιστικός μύθος άμφισβήτησε τήν πίστη και άναφορά του ανθρώπου προς τήν υπερβατική πραγματικότητα του Θεού. Μετά τήν πτώχευση και περιθωριοποίηση αυτή άκολούθησε και ή άπώλεια τής πίστης στον άνθρωπο. Μέ τήν κατάρρευση του άνθρωπιστικού μύθου φάνηκε ή άβυσσος του μηδενός. 'Ο Ντοστογιέφσκυ διεκτραγωδεί στο πρόσωπο του Κυρίλλοφ τον άνθρωπολογικό αυτό μηδενισμό τής νεωτερικότητας. Χωρίς άλλο, ή Ιστορία έχει μέσα της μία πορεία λογικοποίησης και συνάμα ένα Ισχυρό στοιχείο παραλογισμού. 'Η χαοτική άρχή, συνεπώς, υπάρχει και μέσα στήν Ιστορία, ή όποία δέν άναλαμβάνει νά δώσει στον άνθρωπο έγγυήσεις και ασφάλεια για τή ζωή του. Οι δυνάμεις πού ενεργοποίησε ο ίδιος ο άνθρωπος θά μεταβληθούν σέ μία τεχνολογική και άπολογητική έσχατολογία.

Τό τέλος τής Ιστορίας. 'Η μετανεωτερική θεώρηση τής Ιστορίας.
'Ο άνθρωπιστικός μύθος τής νεωτερικότητας άμφισβήτησε τήν υπερβατική άναφορά του κόσμου και του ανθρώπου. Μετά τήν πτώχευση αυτή άκολούθησε και ή άπώλεια τής πίστης στον άνθρωπο. Μέ τήν κατάρρευση του άνθρωπιστικού μύθου, έκανε τήν εμφάνισή του τό άβυσσαλέο κενό, τό χαϊνον μηδέν. Οι δυνάμεις πού ενεργοποίησε ο ίδιος ο άνθρωπος θά μεταβληθούν σέ μία τεχνολογική και άπολογητική έσχατολογία. Μετά τον Ιουδαιοχριστιανισμό, ή Ιστορία άναδεικνύεται άπόλυτα διαφοροποιημένη από μία κυριαρχική φύση, από έναν κόσμο όπου υποκείμενο και αντικείμενο Ισοροπούσαν σέ μίαν άρμονική σύμπνοια. 'Η άνάδυση τής Ιστορικής προοπτικής πρόβαλε ως μία άδήριτη διαδικασία ξεχώρη και, εν τέλει, άνταγωνιστική προς τή φύση. 'Η Ιστορία σκότωσε τή φύση, άφου προηγουμένως είχε σκοτώσει τον Θεό. Τά λόγια του Ρεμπώ, «δέν είμαστε στον κόσμο», σημαίνουν ότι δέν είμαστε ούτε στή φύση ούτε στή Ιστορία. Στήν εποχή τής μαζικής δημοκρατίας, ή πανουργία τής Ιστορίας τείνει νά άκυρώσει τό περιεχόμενο της ως περιπέτεια του ανθρώπου στο γίνεσθαι και νά γίνει ή άδιαφάνεια και ή άδράνεια των τεχνητών κατασκευών, νά γίνει Ιστορία του κυβερνο-άνθρώπου, τής τεχνητής νοημοσύνης και τής βιοτεχνολογίας.

'Η μετανεωτερική κατάσταση δέν κήρυξε μονάχα τό τέλος των μεγάλων άφηγήσεων τής φιλοσοφικής και θεολογικής παράδοσης, αλλά και τό τέλος τής Ιστορίας. Στή σκιά του έγγελιανού συστήματος, τό τέλος τής Ιστορίας, πού διακηρύσσουν κυνικά οι φιλελευθεριστές τής 'Αμερικής, δέν σημαίνει άπλως τήν όριστι-

κή νίκη της οικονομίας της αγοράς στο πλαίσιο του παγκόσμιου δυτικού πολιτισμού ή την αδυναμία της Ιστορίας να παραγάγει νέες πραγματικότητες ή ακόμη να νοσηματοδοτήσει τόν κόσμο και την πορεία του. Τό τέλος της Ιστορίας έγκειται περισσότερο στην τάση μετάλλαξης πού εμφανίζει ή ανθρώπινη Ιστορία, ή οποία μεταβάλλεται ραγδαία σέ Ιστορία της τεχνολογίας. Πρόκειται όντως για μία κοσμική κρίση πού έπισημαίνει την ανάγκη για αλλαγή πολιτιστικού παραδείγματος ή την παθητική μετάβαση στή βαρβαρότητα του τέλους της Ιστορίας. 'Ο πολιτισμός του σύγχρονου ανθρώπου υπήρξε πολιτισμός της κατάκτησης και της κυριαρχίας της φύσης. Παρέχοντας απόλυτη προτεραιότητα στο σκεπτόμενο υποκείμενο και στην αυτόνομη Ιστορία του σέ βάρος της φύσης, κατόρθωσε να την μεταβάλει σέ ένα μηχανικό είδωλο, σέ μία «τεχνοσύση». 'Η Ιστορία, υπερβαίνοντας τή φύση, έφθασε ή ίδια στά όρια της. 'Ο άνθρωπος δέν μπορεί να ανακτήσει την μέ νόημα Ιστορική του προοπτική, αν δέν αποκαταστήσει προηγουμένως την όρθή σχέση φύσης και Ιστορίας.

'Η τωρινή αγωνία της Ιστορίας δέν θυμίζει σέ τίποτε την αγωνία του αρχαίου κόσμου κατά την εμφάνιση του Χριστιανισμού. Είναι πιό τραγική γιατί δέν είναι τό τέλος μιās εποχής, αλλά είναι μία κρίση του πολιτισμού συλλήβδην. 'Από την άποψη αυτή ή Χέγκελ είχε δίκιο όταν έγραφε ότι «ή Ιστορία είναι τό παγκόσμιο δικαστήριο». 'Ο πολιτισμένος άνθρωπος είναι σήμερα άπροσανατόλιστος και άποδιοργανωμένος πνευματικά και ύπαρξιακά. 'Η Ιστορία δέν είναι μία όρθολογική διαδικασία, κατά την οποία ολοκληρώνεται προοδευτικά ή θρίαμβος του λόγου. 'Η Ιστορία εκφράζει μιάν έγγενή πορεία λογιχοποίησης συνάμα, όμως, και ένα ισχυρό στοιχείο παραλογισμού. Αίφνης, αναδύονται και λειτουργούν ήφαιστειακές και άλλες δυνάμεις, οι οποίες βρίσκονταν καταπιεσμένες στο περιθώριο. 'Η Ιστορία δέν αναλαμβάνει να δώσει στον άνθρωπο έγγυήσεις και προοπτική ασφάλειας στή ζωή του. 'Η χαοτική αυτή αρχή της Ιστορίας οδηγεί τόν άνθρωπο σέ «όριακές» καταστάσεις. 'Η εποχή μας είναι ή εποχή της άπιστίας, της άβεβαιότητας, της σύγχυσης, της άπελπισίας και κυρίως του μηδενισμού, ή οποίος προβάλλει ως ή νέα όντολογία πού κινεί τόν μετανεωτερικό μας κόσμο. 'Αλλά ή προορισμός του ανθρώπινου πολιτισμού δέν είναι άσχετος από τόν τελικό προορισμό του ανθρώπου.

'Ο Χριστιανισμός είναι ή πίστη του ανθρώπου της νεωτερικότητας, δηλαδή, του ανθρώπου πού ανακάλυψε ταυτόχρονα την άτομική έλευθερία και τόν συνεχή και ευθύγραμμο χρόνο της Ιστορίας. 'Ο Ιστορικός άνθρωπος είναι άθεράπευτα ταυτισμένος μέ την Ιστορία και την πρόοδο. Δέν μπορεί να έπαναπαύεται στον παραδοσιακό όρίζοντα των αρχετύπων και της επανάληψης, αλλά δημιουργεί καινοτομίες τις οποίες και αξιοποιεί διαρκώς. Πρόκειται για μιάν ύψιστη σημασία της έλευθερίας, την οποία αισθάνεται ότι έχει απέναντι από κάθε φυσικό νόμο. Η προσπάθειά του να επέμβει ακόμη και μέσα στην όντολογική σύσταση του σύμπαντος θά μπορούσε να άποτελέσει είτε έναν νέο εφιάλτη, είτε μία κατ' έξοχήν δημιουργική έλευθερία ως σύμπραξη μέ την φύση, φροντίδα και προστασία της. Μία τέτοια έλευθερία είναι ικανή να προστατεύσει τόν μετανεωτερικό άνθρωπο από τόν τρόμο και τό κενό της έλευθερίας, γιατί θά έχει πηγή και στήριγμά της όχι τόν πεπερασμένο άνθρωπο αλλά τόν άπειρο και άκτιστο Θεό. 'Η σχέση του ανθρώπου μέ τόν Θεό, πέρα από τις παραμορφώσεις του Ιστορικού Χριστιανισμού, άποτελεί κατάφαση στην έλευθερία του ανθρώπου. "Όπως ακριβώς για τόν Θεό όλα είναι δυνατά, έτσι και ή κατ' εικόνα και καθ' όμοίωσιν του Θεού άνθρωπος, διαρρηγνύοντας τό αναγκαστικό πλαίσιο της κυκλικής επανάληψης της φύσης, έπιχειρεί να δημιουργήσει τό Ιστορικό γίνεσθαι. 'Εφόσον, όμως, ή Θεός έγινε

άνθρωπος και εισήλθε προσωπικά στην ιστορική διαδρομή του ανθρώπου, ή ιστορία μπορεί να έχει πλέον ένα τέλος, μία «έξοδο». Έγκαινιάζοντας ένα νέο και μοναδικό τρόπο ύπαρξης μέσα σε έναν κόσμο που κατευθύνεται από νόμους, ο άνθρωπος της χριστιανικής πίστης έχει την υπαρξιακή βεβαιότητα ότι οι τραγωδίες της ιστορίας έχουν ένα μεταϊστορικό, έστω και άθεατο στην ανθρωπότητα, στην παρούσα κατάστασή της, νόημα και τελικό σκοπό. Κάθε άλλη ελευθερία, όποιες ικανοποιήσεις και αν παρέχει στη ζωή και τη δράση του μετανεωτερικού ανθρώπου, είναι ανίσχυρη να δικαιολογήσει τον λόγο υπάρξεως της ιστορίας και ισοδυναμεί με την απελπισία και τον τρόμο της ιστορίας. Η ακατάληκτη ιστορία υπό τις συνθήκες του αντικειμενικού κόσμου σημαίνει τον θρίαμβο του πεπερασμένου, δηλαδή, του θανάτου. Άλλά ο θάνατος μέσα στην ιστορία συνιστά μία τραγική αντίφαση.

Τό νόημα της ιστορίας δέν μπορεί να συλληφθεί στην αντικειμενοποιημένη μορφή της ιστορίας. Σέ μία νατουραλιστική θεώρηση της ιστορίας μπορεί κανείς να αναφερθεί στη νεότητα και τη γήρανση ενός λαού ή μιας αυτοκρατορίας, όχι όμως στην πρόοδο. Πίσω από την ιστορία κρύβεται ή μεταίστορία, πέρα από τον ιστορικό χρόνο, που προσμετρά τη γένεση και τη φθορά των όντων, ύφίσταται ο υπαρξιακός χρόνος των εσχάτων. Πέρα από τον χρόνο της φυσικής ανακύκλωσης και τον μαθηματικό χρόνο της ιστορικής εξέλιξης, ο υπαρξιακός χρόνος ύφίσταται ως αρχή και τέλος, ως ένταση και έμπειρία του αδιάστατου χρόνου που ένυπάρχει μέσα στον άνθρωπο και όχι ο άνθρωπος μέσα σ' αυτόν. Η ελευθερία που λειτουργεί στον ιστορικό χρόνο έχει τις ρίζες της στον υπαρξιακό χρόνο. Έξαιτίας της ελευθερίας του ανθρώπου, ύφίσταται μια διαρκής σύγκρουση και αντίνομια ανάμεσα στο πρόσωπο του ανθρώπου και την αντικειμενοποιημένη ιστορία, ή οποία δέν υπερβαίνεται μέσα στα όρια της ιστορίας. Η τραγωδία και τά βάσανα της ιστορίας είναι κυρίως ή τραγωδία και τά βάσανα του χρόνου. Η ιστορία δέν είναι τό «πανδοχείο», όπου παίζεται τό δράμα της ανθρώπινης μοίρας. Η ιστορία έχει νόημα μόνον, επειδή πρόκειται να φθάσει σε ένα τέλος. Τό τέλος νοείται ως νίκη του υπαρξιακού χρόνου έναντι του ιστορικού και του κοσμικού χρόνου. Τό τέλος του χρόνου δέν μπορεί να κείται μέσα στον χρόνο αλλά λαμβάνει χώρα στον υπαρξιακό χρόνο. Μπορεί ή ιστορία να σταματά έξ όρισμού στο έκαστοτε παρόν. Τό νόημα, όμως, της ιστορίας δέν μπορεί να είναι έγγενές της ιστορίας. Η ιστορία τότε μόνον έχει κάποιο νόημα, όταν καταλήγει σε ένα τέλος, όταν δέν πρέπει να συνεχίζεται επ' άπειρον. Διαφορετικά ή ατελεύτητα πρόοδος δέν έχει κανένα νόημα. Η υπέρβαση της διαλεκτικής ανθρώπου και ιστορίας, ελευθερίας και αναγκαιότητας δέν αποβαίνει ουτοπία και αυταπάτη, άκριβως όταν ή ιστορία και ή ζωή του ανθρώπου φωτίζονται με την προοπτική των εσχάτων και του τέλους.

Σταύρος Γιαγκάζογλου

